

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Grafiky I. / škola Dalibora Smutného

DIPLOMOVÁ PRÁCE

HLAVA

HEAD

Vypracoval: Antonín Sondej
Vedoucí diplomové práce: doc. Dalibor Smutný
Oponent diplomové práce: prof. Miroslav Petříček, Dr.

Akademický rok 2018/2019

„Monarchové dvacátého století nemají pražádnou potřebu dělat šaškoviny, chodit s korunou a hermelínovým pláštěm. To má hlubší smysl, než se zdá, moderní, inteligentní člověk musí mít masku pro lidi“

Adolf Loos

Portrét, především reprezentační, lze brát jako určité spojení s minulostí a symbol budoucnosti. Idealizace má v portrétním umění nevalnou reputaci, neboť se zdá, jakoby někoho či něco obdařovala ctnostmi, jež tak úplně nemá, a veškeré nedokonalosti naopak zastírá. Pojetí portrétu bylo a je vystavované změnám společenských nálad. V minulosti byla díla zcela záměrně ničena kvůli tomu, koho zpodobňovala a tím zpřítomňovala. Dokládá to velkou sílu obrazu. Nehraje zde tak důležitost forma a kvalita obrazu, ale samotné zpodobnění, jehož zničením se osoby symbolicky zmocňujeme. Panovníci a aristokraté byli vyobrazeni mnohem moudřejší, milosrdnější a s krásnějšími rysy než ve skutečnosti. Jednalo se snad o snahu zaměřit se na vznešenější stránky osobnosti? Umění vytvořené pod vlivem idealizující teorie můžeme popsat jako určitou formu propagandy. Věříme zároveň, že „vysoké“ umění by mělo být osvobozeno od jakýchkoliv praktických funkcí, mělo by existovat samo o sobě. Tento rozpor nás dráždí. Umění je vlastně vždy součástí určité propagandy, kdykoliv používá svoji sílu, aby nás kamsi zaměřilo, nebo jen posílilo v tomto směru naši citlivost.

Didi-Huberman si klade otázku - dává obraz zobrazené věci bytí? Pokud ano, k jakému bytí se to dostáváme? Filozof Hans-Georg Gadamer uvádí, že reprezentace neznámá, že něco prostě zastupuje něco jiného, jako by to byla náhražka, která se vyznačuje méně autentickým a spíše nepřímým způsobem existence. Naopak to, co je reprezentováno, je samo přítomno tím jediným možným způsobem, který je k dispozici. Tedy Gadamer hovoří o určitém druhu introspekce, kdy se neohlédneme ven, ale dovnitř, přeneseně do minulosti, která utvářela dnešek. Jedná se tak o jistý druh konstrukt, který balancuje na hraně smyšlenky a reálného zachycení.

Portrétní reprezentace se neomezuje jen na fyziognomii, ale váže se mnohem úžeji k všeobecné rétorice a symbolice. Reprezentace souvisí s tím, jak chceme být viděni a jak chceme vidět jiné. Je do jisté míry závislá na publiku, utváří se tak, aby byla přijata. Odvíjí se od jednotlivých záměrů, jedná se o představení, zastoupení. Prvotní podnět při setkávání a vnímání, díky němuž si tak vytváříme představu o člověku, aniž bychom ho znali. Vždy dochází k zjednodušení, minimalizaci bytosti. Tak aby byla buď lépe rozpoznatelná, nebo lépe přijatelná. Hlava, jejíž tvář patří Ferdinandovi Zvonimírovi Habsbursko-Lotrinskému, mi poskytuje kontext pro konfrontaci s minulostí. Nepopíratelná společenská role celého rodu, hra, která se stále hraje jako divadlo v životě, přestože se svět přímo totálně změnil. Dívají se jako z obrazu svých předků, kteří visí na zdech, a nemění se, stejně jako své obrazy. Mění se doba, ale lidé zůstávají stejní. Ferdinanda Habsburského, narozeného v roce 1997, osobně neznám. Záměr vytvořit portrét má tedy už sám v sobě zjednodušení reprezentačních maleb, které primárně nezpodobňují pouze člověka ve své lidskosti, ale jako symbol, jak je použit zde. Koncepce práce nebyla pevně stanovena. Ferdinand je automobilový závodník. Původně jsem zamýšlel vytvořit

dialog s historickým portrétem a porovnat jezdecká zobrazení parforsních, dostihových závodů s koňmi pod kapotou. Narazil jsem na nezměrné množství odkazů, jejichž studium a následná syntéza je hodna celoživotního studia. Postupně jsem osobní linii portrétovaného opouštěl ve snaze jít k obecnému za použití reálné fyziognomie. Proto jsem přistoupil k redukci na zobrazení hlavy. Stanovil jsem si tím jakési pozitivní hranice, limity mi umožňují soustředit se na téma. Odkazuji se na habsburskou galerii a zároveň mi jsou zdrojem antická zobrazení (busty, gemy, mince), kde si podoba hlav císařů prvoplánově neříká o pozornost pomocí symbolů, je ztvárněna ve své zdánlivé přirozenosti s minimem inscenace, ale pod bedlivým pozorováním rozeznatelné prvky pečlivě režírované prezentace. Podstatná je pro mě otevřenost formy a myšlení. Snaha neustanovovat žádná osobní dogmata, ale zkoumat samotné vizuální účinky. Nadále s nimi pracovat a rozvíjet je, cizlovat, postupně zjednodušovat a v individuálních rysech zkoumat objektivní platnost.

Formální stránka odkazuje nikoli k tradici, kterou vnímám jako polapenou v nějaké časové deformaci, ale odkazuje na klasické pojetí. To obsahuje minulost i současnost, ale přitom využívá a respektuje tradiční postupy. Účinnost a sociální funkce jsou na tak prostých věcech, jako jsou rozměry obrazu, nepochybně závislé. Čím větší fyzický odstup musí pozorovatel mít, aby mohl postřehnout celek, tím portrét působí oficiálněji a odtažitěji. Je závislý na rozměrech, kdy stejná věc v jiném měřítku promlouvá jiným jazykem. Od rodinných alb k životní velikosti a monumentalitě billboardu. Vztah intimního je nahrazen neosobním. K portrétovanému přistoupíme a vnímáme ho, aniž bychom s ním měli blízký kontakt.

Ryteccké umění reprodukovat otisk, považuji pro zobrazení člověka za příhodný. Klade na člověka určité intelektuální i fyzické nároky, kdy z jemnosti detailů skládá větší celek. Abychom ho postihli, musíme odstoupit a nechat ho zjevit se ve změti bodů a linií. Přistoupíme-li blíže, rozpadá se nám, uniká. V detailnosti a jemnosti je rytina blízká miniatuře, ve zvětšení pak oficiálním portrétům. Vyžaduje vysokou míru koncentrace. Z abstraktních linií se utváří obraz. Věci potřebují odstup, aby bylo možné vidět celek. Mají zakódovánu úctu, nedotknutelnost, protože přiblížíme-li se, obraz se znečitelní. Vidíme fragment, zbytek uniká. Vytváří se určitá bariera příznačná pro reprezentaci, protože forma dává najevo, že se jedná o něco podstatného, o něco, co nás převyšuje. Nejsme schopni nic postihnout celek, aniž bychom od toho odstoupili. Reprodukce souvisí s reprezentací, pomáhá být tam, kde člověk není. Utváří obraz reality, která není přítomna. Umožňuje rozmnožení, představuje a zprostředkovává setkání se zobrazeným. Vzniklo několik souborů. Dány dohromady vytvářejí linii. Ponechávám jí volnou interpretaci. Variace stále téhož, které vytvářejí nové kontexty. Hledání v neustálém opakování, které přináší zintenzivnění prožitku. Nové a nové vrstvy, které potřebují čas pro vnímání i vstřebání.

Započal jsem s principem zvětšování pomocí skeneru a následného digitálního tisku. Forma zvětšení vyžaduje určité specifické prostředky. Klade na tvůrce zvláštní požadavky, kterými nedisponuji i pro svoje zaměření na drobnou malbu, intimnějšího charakteru. Uvědomuji si, že pro mé dosavadní práce byl velký formát poněkud cizí. Považuji za důležitější monumentalitu díla, která nespočívá pouze ve velikosti formátu, ale v celkové vnitřní koncepci

a kompozici, danou principem zvětšení. Při svých nevelkých rozměrech vlastně velká je. Aniž bych chtěl jakkoliv tvrdit, že se mi to daří. Snažím se. Digitální tisk vnímám jako druh přesného sériového přenosu. Tisk působí odtažitěji a svým způsobem anonymně, což se mi celkem zamlouvá. Jedinečnost je v obrazu svázána s trváním stejně pevně, jako v reprodukci prchavost s opakovatelností. Stejně jako nevidíme samotného člověka, nespátříme ani „původní“ dílo. Pouze jeho přepis. Digitální kopii, která nedává nahlédnout blíže. Vytváří odstup, smazává, potlačuje jednotlivé tahy, doteky ruky, které mohou zavdat příčinu k emočnímu účinku, jednoduše zplošťuje ve své reprodukci. To však v tomto případě nemusí být ke škodě. Ztrácí se původní měřítko díla. Tak vyvstává otázka po pravé podobě zpodobňovaného. Myslím však, že síla otisku trvá i nadále, neváže se na techniku. Je prostá dohoda nových a starých médií. Celou práci vnímám jako svou osobní reflexi. Jakou mají o nás lidé představu ve srovnání s představou, kterou o sobě máme my? Podobnost není o nic větší, než jaká může být mezi kresbou a jejím nepovedeným otiskem, na kterém černým stínům odpovídá prázdná plocha a světlům jakési nevysvětlitelné obrysy. Může se ostatně stát, že to, co zůstalo neobtisknuto, je nějaký nepostřehnutelný rys, který my vidíme jedině díky samolibosti. To, co se nám naopak zdá přidané, k nám právě skutečně patří, ale tak bytostně, že to ani nepozorujeme. A tak tento zvláštní otisk, na němž nacházíme tak málo podobnosti, má někdy stejnou pravdivost, nelichotivou, ale užitečnou a přesnou jako rentgenový snímek. Prezentace je úzce provázaná s reprezentací. Reprezentace sama mne unavuje a tak trochu děsí od dětství. Nejednoznačnost, snaha pojmenovat obrazem nepřímé sdělení neopsané slovy, taková je má prezentace. Práce na toto téma vykryštovala z předešlých let. Je do jisté míry logickým ohlédnutím se zpět. Zároveň pro mě znamená vykročení vpřed, které probíhá už nyní.